

Práce (hygiena)

Článek pojednává o základních charakteristikách práce, možném ovlivnění zdravotního stavu organismu faktory pracovního prostředí a prevenci zdraví při práci.

Historie

Jedním ze zakladatelů pracovního lékařství a hygieny práce u nás se považuje **prof. MUDr. Jaroslav Teisinger, DrSc.** Založil první kliniku nemocí z povolání a **Ústav hygieny práce a nemocí z povolání**. Vybudoval zde toxikologické informační centrum a ve spolupráci s Jaroslavem Heyrovským, objevitelem a zakladatelem polarografie a nositelem Nobelovy ceny za chemii z roku 1959, vypracoval polarografické metody stanovení olova a nitrobenzenu v krvi. Dále vypracoval řadu **biologických expozičních testů** v průmyslové toxikologii.

Popis práce

Při popisu práce zohledňujeme všeobecnou **charakteristiku práce** (výrobní operace a postupy), **fyzické zatížení** (dynamická a statická složka pracovního zatížení), **neuropsychické zatížení** (snížení pozornosti, emocionální napětí), působení **fyzikálních faktorů** (teplota, vlhkost, hluk, osvětlení, vibrace, prach, aerosol, záření), působení **chemických látek** (toxických, alergenních, karcinogenních, teratogenních), působení **biologických** faktorů, používání osobních ochranných pracovních prostředků (**OOPP**) a **pracovní režim** (práce v noci, přesčasy).

Základní pojmy

- *pracovní zátěž* - faktor pracovního prostředí působící na člověka
- *profesiografie* - popisná metoda pro analýzu a klasifikaci práce a pracovního zatížení
- *časová analýza práce* - přehled o době rozložení a trvání pracovních úkonů (záznam trvání jednotlivých pracovních činností)
- *pracovní námaha* - odpověď organismu na pracovní zátěž (svalová, duševní, termoregulační, smyslová námaha)
- *energetický výdej* - intenzita metabolismu při dané pracovní zátěži (měříme nepřímou kalorimetrií, pomocí Spitzer-Hettingerových tabulek, tepové frekvence a minutové ventilace)
- *tepová frekvence* - ukazatel svalové a termoregulační námahy
- *intenzita pocení* - ukazatel termoregulační námahy
- *biologický expoziční test (BET)* - měřitelná odpověď organismu na zátěž chemickou látkou
- *biologický limit* - údaj o koncentraci cizorodé látky nebo jejího metabolitu v krvi nebo v moči, který odpovídá takové koncentraci cizorodé látky v ovzduší, jež je v souladu s NPK

Zdraví při práci

Zdraví při práci (occupational health) je definováno jako **tělesná, duševní a sociální pohoda**. Zdravý pracovník (healthy worker) je základem efektivního pracovního výkonu pro zaměstnavatele. Zdraví pracovníků je jednak chráněno státem v rámci ochrany zdraví, jednak aktivním přístupem označovaným podpora zdraví.

Vhodné pracovní prostředí je dáno výše zmíněnými charakteristikami práce.

Pracovní úraz

Pracovní úraz je poškození zdraví zaměstnance, k němuž došlo nezávisle na jeho vůli působením zevních vlivů. Jako pracovní úraz se definuje také jako úraz, který zaměstnanec utrpěl při plnění pracovních úkonů.

Nemoci z povolání

Nemoci z povolání jsou akutní otravy vznikající nepříznivým působením chemických látek na zdraví a nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických a jiných škodlivých vlivů, pokud vznikly za podmínek, uvedených v seznamu nemocí z povolání. Nemoci z povolání jsou hrazeny pojišťovnou.

Mezi nejčastěji se vyskytující se diagnózy patří syndrom karpálního tunelu, kontaktní alergický ekzém, svrab, uhlokopská pneumokonióza, astma bronchiale a další.

Nemoci spojené s prací

Nemoci spojené s prací (work related diseases, WRD) jsou onemocnění, u kterých je známo, že se vyskytují s **vyšší frekvencí** u jisté skupiny pracovníků, ale nelze je dávat do příčinné souvislosti. Oproti nemocí z povolání, tyto nemoci nejsou hrazeny pojišťovnou.

Možnosti prevence poškození zdraví při práci

Prevence poškození zdraví je individuální a kolektivní, té se dává přednost. Organizace realizují technická, technologická a organizační opatření.

Technická opatření

Technická opatření zahrnují zlešení pracovního prostředí technickými prostředky. Příkladem může být místní odsávání, protihluková opatření, odstranění nadměrné fyzické jednostranné a smyslové zátěže, výměna hlučných strojů.

Technologická opatření

Technologická opatření zahrnují odstranění škodlivých fyzikálních vlivů a změny v používaných materiálech. Např. náhrada toxických látek méně toxickými.

Organizační opatření

Organizační opatření zahrnuje vypracování pracovních řádů pracoviště, střídání pracovníků, kontrola a vymezení odpovědnosti vedoucích pracovníků, omezení doby práce apod.

Odkazy

Externí odkazy

Použitá literatura

- BENCKO, Vladimír, et al. *Hygiena : Učební texty k seminářům a praktickým cvičením*. 2. přepracované a doplněné vydání vydání. Praha : Karolinum, 2002. 205 s. s. 129 – 134. ISBN 80-7184-551-5.
- TUČEK, Milan, et al. *Hygiena a epidemiologie : Učební texty UK*. 1. dotisk 1. vydání vydání. Praha : Karolinum, 2012. 358 s. s. 173-174. ISBN 978-80-246-2025-1.